

Second opinion economische impactanalyse EURO 2020

- eindrapportage -

Inhoud

0.	Samenvattende conclusies	3
1.	Inleiding	4
2.	Algemene kanttekeningen bij het onderzoek	5
3.	Kanttekeningen bij de gehanteerde uitgangspunten	6
4.	Kanttekeningen bij de analyse van de kwantificeerbare kosten en baten	8
5.	Kanttekeningen bij de analyse van de maatschappelijke effecten	23
	Bijlage: Geraadpleegde documenten	25

0. Samenvattende conclusies

Wij hebben de door PwC opgestelde rapportage *EURO 2020: Economische impactanalyse*, kritisch bestudeerd. De auteurs verdienen wat ons betreft een pluim voor de helderheid en toegankelijkheid van hun analyse. Inhoudelijk hebben wij echter wel een aantal aannames en uitgangspunten geïdentificeerd die volgens ons meer realiteitszin behoeven. Aan de hand van verbeterde, meer realistische aannames komen wij tot een conservatievere inschatting van de economische impact van EURO 2020. Onderstaande geeft een totaaloverzicht.

	PwC	Sport2B	Verschil
Uitgaven buitenlandse bezoekers	39	28	-11
(Vermeden) uitgaven Nederlandse thuisblijvers	2	0	-2
Uitgaven UEFA aan organisatie	3	3	0
Uitgaven UEFA aan stadion	4	4	0
Uitgaven UEFA aan hospitality, promotie en sponsors	8	5	-3
Uitgaven (buitenlandse) ploegen	5	6	1
Uitgaven buitenlandse media	3	4	1
TOTALE UITGAVEN	64	50	-14
Kosten openbare orde	10	10	0
Kosten ambtelijke voorbereiding	12	12	0
Kosten congestie/duurzaamheid		1	1
TOTALE DIRECTE IMPACT	42	27	-15
INDIRECTE IMPACT	35	28	-7
TOTALE TOEGEVOEGD WAARDE	77	55	-22

1. Inleiding

De KNVB heeft de ambitie om mede-organisator te zijn van het EK Voetbal in 2020. Dit evenement, hierna EURO 2020 genoemd, zal verspreid over 13 Europese steden worden gespeeld. Samen met haar partners, de gemeente Amsterdam, het ministerie van VWS en de Amsterdam Arena, zal zij hiertoe bij de UEFA een bid indienen. Bij toekenning van het bid zullen in Amsterdam vier wedstrijden worden gespeeld: drie in de groepsfase en één achtste-finalewedstrijd.

Een belangrijke aspect bij het uitbrengen van het bid is de economische spin-off die de wedstrijden naar verwachting zullen genereren. In opdracht van de initiatiefnemers heeft PwC recent onderzoek gedaan naar de aard en omvang van de verwachte economische impact. De KNVB en haar partners hebben vervolgens het sporteconomisch adviesbureau Sport2B gevraagd middels een second opinion de aannames en uitgangspunten van het PwC-onderzoek te toetsen en te verifiëren. Dit om te komen tot een zo realistisch mogelijke inschatting.

In deze rapportage presenteren wij onze bevindingen. Eerst plaatsen wij enkele algemene kanttekeningen bij het onderzoek (hoofdstuk 2) en de gehanteerde uitgangspunten (hoofdstuk 3). Daarna geven wij in hoofdstuk 4 ons oordeel over de analyse van de kwantificeerbare kosten en baten. Hoofdstuk 5 bevat enkele opmerkingen over de analyse van de maatschappelijke effecten. De bijlage bevat een overzicht van door ons geraadpleegde documenten.

2. Algemene kanttekeningen bij het onderzoek

Analyse hinkt op twee gedachten

Uit de titel van het rapport valt op te maken dat er sprake is van een Economische Impact Analyse (EIA). In de uitwerking blijkt dat er sprake is van een bredere scope. Zo wordt ook aandacht besteed aan externe effecten. Er is daarmee eerder sprake van een *maatschappelijke* impact-analyse of, hoewel de externe effecten niet worden gemonetariseerd, een maatschappelijke kosten- en batenanalyse. Hoewel dit de bruikbaarheid niet nadelig beïnvloedt stellen wij vast dat analyse op twee gedachten hinkt.

Verankering in WESP-methodologie had meerwaarde gebracht

De methodologische verantwoording van het onderzoek beperkt zich tot een verwijzing naar de OEI-methodiek (Overzicht Effecten Investerings) bij het categoriseren van de voorziene kosten en effecten. Een voor de hand liggende verankering van de analyse in de uitgangspunten, richtlijnen en terminologie van de landelijke Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP) ontbreekt echter. Steeds meer impactstudies volgen deze breed gedragen afspraken. Zo heeft de WESP in november 2012 het *Richtlijnenhandboek Prognose Economische Impact* uitgebracht. PwC heeft er echter voor gekozen haar eigen – overigens correcte en redelijk met de WESP-lijn vergelijkbare - analyseslijn te volgen.

3. Kanttekeningen bij de gehanteerde uitgangspunten

Invloed referentiesituatie verdient meer aandacht

In het onderzoek wordt als referentiesituatie – de alternatieve situatie waarin Nederland geen deel-organisator is - uitgegaan van deelorganisatie door België. Het Nederlands elftal speelt in dat geval haar wedstrijden verdeeld over Europa. Dit lijkt iets te kort door de bocht. Voor de referentiesituatie is niet alleen van belang dat Nederland geen deelorganisator van EURO 2020 is en dat Oranje dus al haar duels elders in Europa speelt, maar ook WAAR zij deze duels dan speelt. Vanuit economisch perspectief kan er een significant verschil bestaan tussen het spelen van groepswedstrijden in bijvoorbeeld Brussel en Londen (dagtrip voor supporters, Oranje zou in Nederland kunnen voorbereiden en kort overvliegen) of in Istanbul en Praag. Het Oranjelegioen neemt vrijwel altijd het volledige contingent aan beschikbare tickets af. Wanneer er gevlogen en overnacht moet worden vloeit er aanzienlijk meer geld uit de Nederlandse economie.

Uiteenlopende referentiebeelden leiden tot uiteenlopende interpretaties van de kosten en baten van Nederlandse deelorganisatie. Een scenario-analyse had niet misstaan om de bevindingen op een betere manier te duiden. Ook het meenemen van verschillende referentiebeelden in de gevoeligheidsanalyse was een optie geweest. Wij pleiten ervoor in een later stadium van de voorbereidingen meer oog te hebben voor de toegevoegde waarde van scenario-analyses.

3. Kanttekeningen bij de gehanteerde uitgangspunten

Aanname van bescheiden verdringing lijkt realistisch

Wij onderschrijven de redenering van PwC dat de verdringingseffecten die vaak optreden bij grootschalige evenementen, vanwege de gespreide opzet van EURO 2020 in mindere mate aan de orde zullen zijn. Vier maal een volle Arena, weliswaar met relatief veel additionele bezoekers, zal ook naar ons idee niet of nauwelijks leiden tot capaciteitsproblemen in de toeristische sector of gevoelens van grote drukte bij (potentiële) toeristen. Feitelijk hebben we het slechts over vier interlands in korte tijd.

Onduidelijkheid over enkele belangrijke parameters onvoldoende benoemd

Het zeer vroegtijdig uitvoeren van een impactstudie heeft een belangrijk nadeel: niet alle relevante parameters zijn al bekend. In dat geval kan worden gekozen voor een scenario-aanpak, of voor het werken met gemiddelden. In dat laatste geval is het zaak duidelijkheid te creëren over de aannames die ten grondslag liggen aan de gehanteerde kengetallen en de risico's op afwijkingen. Wij verwijzen hierbij naar onze eerdere opmerking over de referentiesituatie. Andere voorbeelden van aspecten die in de impactanalyse naar ons idee onvoldoende zijn benoemd, maar wel significante invloed kunnen hebben op de uitkomsten zijn o.a. de mogelijkheid dat één of meerdere teams (en hun supporters) in Nederland tijdelijk hun basiskamp opslaan om van hieruit naar twee of meer wedstrijden te reizen. Dat zou de bestedingen in ons land significant kunnen opvoeren. Ook het tijdstip van de te spelen wedstrijden is een belangrijke parameter. Wedstrijden in de namiddag bieden buitenlandse supporters meer tijd voor heen- en terugreizen op de wedstrijddag, terwijl avondwedstrijden leiden tot meer overnachtingen (= bestedingen) en een langer verblijf voorafgaand aan de wedstrijd.

4a. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven buitenlandse bezoekers

Meeste aannames achter bezoekersbestedingen zijn realistisch of redelijk, enkele verdienen aanpassing

In de impactstudie worden de uitgaven van de buitenlandse bezoekers geraamd op € 39 mln. Deze inschatting is gebaseerd op een aantal aannames. Het betreft aannames voor de volgende parameters:

- Aantal beschikbare tickets
- Percentage verkochte tickets
- Gemiddeld aantal tickets per stadionbezoeker
- Verhouding aantal unieke fanfeestbezoekers vs aantal unieke stadionbezoekers
- Aandeel buitenlanders onder stadion- en fanfeestbezoekers
- Crowding-in en crowding-out bij buitenlandse stadion- en fanfeestbezoekers
- Additionaliteit van buitenlandse bezoekers
- Gemiddeld aantal overnachtingen buitenlandse bezoekers
- Gemiddelde uitgaven per dag buitenlandse bezoekers

De meeste van deze aannames beoordelen wij als realistisch (in lijn met praktijkervaringen) of redelijk (geen relevante praktijkervaringen beschikbaar, maar aanname is in onze ogen met rede onderbouwd. Voor een drietal aannames geldt dit naar ons idee echter niet. Deze verdienen daarom aanpassing. In de volgende tabel geven wij onze overwegingen en presenteren wij (onze) alternatieve aannames.

4a. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven buitenlandse bezoekers

	PwC	Overwegingen	Sport2B
Aantal tickets per stadionbezoeker	1,6	Afgeleid uit cijfers WK Duitsland (2,2) en door PwC naar beneden bijgesteld. Naar ons idee echter nog niet voldoende. Voor supporters van de vier bezoekende landen (bijna helft van stadionbezoekers) is er sprake van een enkele wedstrijd. Wij verwachten dat in deze groep het aantal tickets per persoon zeer dicht tegen de 1,0 ligt. Wij gaan er vanuit dat van de Nederlandse stadionbezoekers zo'n 20-40 procent twee wedstrijden bezoekt. Voor de hele populatie betekent dit 1,2 ticket per persoon.	1,2
Gemiddeld aantal overnachtingen per bezoeker	2,24	Afgeleid uit cijfers van WK Duitsland, EURO 2000 en Champions League Finale 2009. In lijn met bovenstaande analyse m.b.t. het aantal tickets per bezoeker verwachten wij dat het aantal overnachtingen rond de EURO 2020 wedstrijden significant lager zal liggen dan bij de traditionele meerdaagse eindtoernooien waar langdurig verblijf meer voorkomt. Daarbij speelt ook mee dat bij het WK in Duitsland ook een deel van de Duitse stadionbezoekers aangaf vanwege de lange reisafstand rond de wedstrijden te overnachten. Voor Nederlandse bezoekers (meer dan de helft van het totaal aantal bezoekers speelt dit nauwelijks. Dit maakt neerwaardse bijstelling noodzakelijk. Wij nemen aan dat 10% van de buitenlandse bezoekers niet in ons land overnacht, 40% één overnachting heeft, 40% twee overnachtingen en 10% drie overnachtingen boekt. Dit leidt tot een gemiddelde van 1,5 overnachtingen per buitenlandse bezoeker.	1,5
Gemiddelde bestedingen per bezoekers per dag/nacht	€ 270	PwC baseert haar aanname o.a. op ervaringen van EURO 2000 en 2012, het WK in Duitsland en de Champions League finale van 2009 in Rome. Wij merken echter op dat de cijfers van deze evenementen in belangrijke mate zijn beïnvloed door het feit dat bij de meerdaagse evenementen relatief veel van de ondervraagde bezoekers ook overnachtingen hadden geboekt. Dit zal bij EURO 2020 minder het geval zijn. De cijfers van de CL-finale (EUR 389) zijn in onze ogen uitzonderend hoog. Wij pleiten voor neerwaartse bijstelling van het bestedingsgemiddelde. Ook zal door de gespreide organisatie van EURO 2020 het aandeel VIP-gasten (officials, top-sponsors) bij de wedstrijden iets lager liggen, wat ook een neerwaartse druk op de gemiddelde dagbestedingen geeft. Wij hanteren een bijstelling van 20%, wat leidt tot een gemiddelde besteding van 215 euro per dag.	€ 215

Wanneer wij de bijgestelde aannames toepassen resulteren inzichten die soms significant afwijken van de inschattingen van PwC. De totale bestedingen ramen wij op € 28 mln.

4a. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven buitenlandse bezoekers

	PwC		Sport2B	
Stadioncapaciteit (netto)	50.337		50.337	
Aantal wedstrijden	4		4	
Totaal aantal stadionplaatsen/tickets	201.348		201.348	
Percentage verkochte tickets	100%		100%	
Totaal aantal stadionbezoekers	201.348		201.348	
Aantal tickets per stadionbezoeker	1,6		1,2	
Aantal unieke stadionbezoekers	125.843		167.790	
Factor unieke fanfeestbezoekers/uniieke stadionbezoekers	2,9091		2,9091	
Aantal unieke fanfeestbezoekers	366.087		488.116	
	stadion	fanfeest	stadion	fanfeest
Aandeel Nederlanders	54%	90%	54%	90%
Aandeel butenlanders	46%	10%	46%	10%
	stadion	fanfeest	stadion	fanfeest
Nederlanders	67.955	329.478	90.607	439.305
Buitenlanders	57.888	36.609	77.183	48.812
Totaal	125.843	366.087	167.790	488.116
Crowding-in buitenlandse bezoekers	18%	0%	18%	0%
Totale crowding-in buitenlandse bezoekers	10.420	-	13.893	-
Crowding-out buitenlandse bezoekers	21%	21%	21%	21%
Totale crowding-out buitenlandse bezoekers	12.156	7.688	16.209	10.250
Totaal aantal buitenlandse bezoekers	56.151	28.921	74.868	38.561
Percentage additioneel buitenlandse bezoekers	80%	70%	80%	70%
Totaal aantal additionele buitenlandse bezoekers	44.921	20.245	59.894	26.993
Gemiddeld aantal overnachtingen per bezoeker	2,24	2,24	1,50	1,50
Totaal aantal overnachtingen	100.622	45.348	89.841	40.489
Gemiddelde bestedingen per dag/nacht	€ 270	€ 270	€ 215	€ 215
Totale additionele bestedingen	€ 27.168.063	€ 12.243.946	€ 19.315.918	€ 8.705.187
	€ 39.412.009		€ 28.021.104	

4b. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven Nederlandse thuisblijvers

Aanpassing aannames heeft significant effect

In de impactstudie is een batenpost opgenomen voor het feit dat in de referentiesituatie (Nederland speelt elders) ca. 10.000 Nederlanders deze buitenlandse wedstrijden bezoeken. Zij spenderen in dat geval ca. € 8,2 mln. aan reis- en verblijfkosten en ticketaankoop. Wanneer Nederland mede-organisator is van EURO 2020 blijft dit bedrag in Nederland. Daar tegenover staat dat in dit geval naast deze 10.000 fans nog bijna 58.000 Nederlandse bezoekers een kaartje kopen (à € 100) voor de wedstrijden in ons land. Hiervoor gecorrigeerd levert de organisatie van EURO 2020 ons land volgens PwC een batenpost op van € 2 mln. aan vermeden uitgaven.

Wij vinden de 10.000 Nederlandse bezoekers aan twee buitenlandse EK-wedstrijden te conservatief ingeschat. Wij gaan uit van 7.500 per wedstrijd, ofwel 15.000 bezoekers. Volgens berekeningen met de nieuwe kengetallen zouden zij rond deze wedstrijden ca € 7,8 mln. besteden. De extra uitgaven als gevolg van de deel-organisatie van EURO 2020, op basis van $90.000 - 15.000 = 75.000$ Nederlandse bezoekers, bedraagt € 7,5 mln. Daarmee resteren vermeden uitgaven van ca 3 ton, ofwel minder dan het grensbedrag voor de impactstudie. Wij noteren hier dus een effect van € 0.

4c. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Verwachte bijdrage van de UEFA aan organisatie

Inschatting bijdrage lijkt ons redelijk

In de impactstudie wordt gesproken van een toezegging van de UEFA om € 2 mln. beschikbaar te stellen aan het lokale organisatie comité (bron: *Staging Agreement for the UEFA European Football Championship Final Tournament*). Daarnaast is er sprake van een prestatiebeloning, afhankelijk van enkele prestatienormen. De prestatiebonus is maximaal € 2 mln. De KNVB rekent voorzichtigheidshalve op de helft van dit bedrag. In de impactstudie is daarom gerekend met een bijdrage vanuit de UEFA van € 3 mln. Dit lijkt ons een redelijke inschatting.

4d. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven UEFA aan stadion

Inschatting gebruikskosten stadion lijkt realistisch

Volgens afspraak vergoedt de UEFA de host association (KNVB) de kosten die gemoeid zijn met de huur van het stadion, inclusief de op- en afbouw en de noodzakelijke beveiligings- en aanvullende diensten (bron: *UEFA EURO 2020 Tournament Requirements*). In de impactstudie worden deze kosten geschat op € 1 mln. per wedstrijd. Bij de vier geplande wedstrijden gaat het dus om een totaalbedrag van € 4 mln.

Een huurbedrag van € 1 mln. per wedstrijd lijkt exceptioneel hoog. Dit is ons bevestigd door een externe stadionexpert. Een bedrag van 2-4 ton zou meer op z'n plaats zijn. Wij vermoeden echter dat er in dit geval niet zozeer sprake is van verhuur per wedstrijd, maar van een huurperiode die loopt van de eerste tot en met de laatste wedstrijd die in de Amsterdam Arena gespeeld wordt. Wij vermoeden dat de UEFA gedurende EURO 2020 de exclusieve beschikking wil hebben over de speelstadions en dat tegelijkertijd het tussentijds op- en afbouwen voor de Amsterdam Arena geen optie is. Dit betekent dat de Amsterdam Arena in deze normaliter populaire zomerperiode vanwege EURO 2020 geen andere verhuuropties heeft. Vanuit dit oogpunt achten wij een totaalbedrag van € 4 mln. niet onrealistisch.

4e. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven UEFA sponsoren aan hospitality en promotie

Inschatting sponsoruitgaven lijkt optimistisch

In de impactstudie worden de uitgaven van sponsoren ingeschat aan de hand van kengetallen uit de *Kengetallen kosten-batenanalyse van het WK Voetbal* (SEO, 2010). De indicaties uit dit onderzoek zijn echter niet één op één toepasbaar op de situatie van EURO 2020. Zo werd bij de WK-analyse gerekend met 12 FIFA-partners, terwijl UEFA bij het laatste EK 'slechts 10' grote partners kende. Daarnaast werd in de WK-analyse uitgegaan van bestedingen per sponsor van € 5 tot € 10 mln. Het lijkt reëel te veronderstellen dat de uitgaven per sponsor voor een continentaal kampioenschap niet van eenzelfde orde zijn als die van een WK. Tot slot mag worden verwacht dat ook de huidige economische situatie een drukkend effect heeft op de sponsorbudgeten.

Wij pleiten dan ook voor meer conservatieve aannames, voor zowel het aantal sponsoren (10 ipv 12) als de gemiddelde uitgaven per sponsor (€ 4 - € 8 mln. ipv € 5 - € 10 mln.). Gecorrigeerd voor inflatie komt dit per speelstad uit op een bedrag tussen de € 3,3 en € 6,7 mln. Gezien deze bandbreedte stellen wij voor als realistische schatting een bedrag van € 5 mln. te hanteren.

4f. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven (buitenlandse) ploegen

Inschatting uitgaven buitenlandse ploegen is realistisch maar besparing KNVB ontbreekt

Rond de vier wedstrijden zullen naast het Nederlands elftal zes andere ploegen gedurende enkele dagen in ons land verblijven. In de impactanalyse wordt gerekend met een gemiddelde verblijfsduur van vier dagen en verblijfskosten van € 170.000 per dag. De totale uitgaven worden geraamd op € 4,6 mln.

Het is onduidelijk tot welk reis- en verblijfsgedrag de gespreide opzet van EURO 2020 zal leiden. Zo is het de vraag of ploegen zullen kiezen voor een 'basiskamp' – wellicht zelfs in eigen land - van waaruit men naar de wedstrijden reist, of kiezen voor een meer 'footloose' benadering waarbij men van wedstrijd naar wedstrijd verhuist. Gezien de onduidelijkheid lijkt een gemiddelde verblijfsduur rond een wedstrijd van vier dagen ons realistisch.

Voor de gemiddelde verblijfskosten per dag hanteren wij anders dan PwC een bedrag van € 159.000. Dit is het gemiddelde van € 170.000 tijdens Euro 2008 en € 149.000 tijdens het WK van 2006 in Duitsland. Ook in de prognose voor het WK 2018 is deze € 159.000 gebruikt. Gecorrigeerd voor inflatie komen wij dan uit op een bedrag van € 4,3 mln.

Wat in de PwC-berekeningen echter ontbreekt zijn de bestedingen van onze eigen nationale ploeg. De twee thuiswedstrijden leiden ertoe dat de KNVB voor acht dagen verblijfsuitgaven doet in Nederland in plaats van over de grens. Ten opzichte van de referentiesituatie betekent dit voor de Nederlandse economie een vermeden verlies van € 1,3 mln. In totaal voorzien wij hier dus een batenpost van € 5,6 mln.

4g. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Uitgaven media

Uitgaven media onderschat

In de impactanalyse worden de bestedingen door mediavertegenwoordigers inschat aan de hand van de prognoses en kengetallen die zijn gehanteerd in de kosten-batenanalyse voor het WK voetbal 2018. Door de € 33 mln. die in dat onderzoek aan Nederland wordt toegerekend te relateren aan de situatie met 13 speelsteden, komt men tot uitgaven in ons land van € 2,7 mln.

In de second opinion die door Sport2B e.a. is uitgevoerd op bovengenoemde prognose wordt vastgesteld dat de media-uitgaven van € 33 mln. een onderschatting zijn van de werkelijkheid. Dit hangt samen met onjuiste aannames bij de berekening van het aantal verblijfsdagen (Sport2B e.a., 2010).

Voor de analyse van de media-uitgaven bij EURO 2020 stellen wij een alternatieve berekening voor. Bij het EK in 2008 waren 12.000 mediavertegenwoordigers aanwezig, ofwel gemiddeld 750 per deelnemend land. Wanneer we dit gemiddelde koppelen aan de 24 verblijfsdagen van de 6 buitenlandse ploegen die in Nederland zullen spelen resulteren 18.000 verblijfsdagen. Bij dagelijkse bestedingen van € 215 volgt hieruit een bestedingsimpuls van € 3,9 mln.

4g. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Indirecte effecten

Multiplier lijkt redelijk

In de impactstudie worden naast de directe bestedingseffecten ook de indirecte effecten berekend. Dit gebeurt met behulp van een multiplier. PwC hanteert een multiplier van 1,55. Dit is een gewogen gemiddelde van multipliers van verschillende relevante sectoren, zoals 'logies' en 'restaurant', die het beste aansluiten bij de bestedingen van buitenlandse bezoekers, de ploegen en de media, en 'telecom', 'huur vastgoed' en 'overige dienstverlening', die meer aansluiten bij de bestedingen van UEFA.

De ervaring is dat bij impactstudies van sportevenementen uiteenlopende multipliers worden gehanteerd (Matheson, 2004, Chang 2001). Soms zijn deze groter dan de gekozen 1,55, soms kleiner. Er lijkt geen sprake van significante overschatting. Wij kunnen ons dan ook prima vinden in de door PwC gehanteerde 1,55.

4h. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Kosten openbare orde

Inschatting kosten openbare orde lijkt redelijk

Het inschatten van de (publieke) kosten die gemoeid zijn met het handhaven van de openbare orde is een lastige kwestie. Er zijn sporadische historische inzichten beschikbaar. Zoals van EURO 2008 in Portugal. Daar ging het om ca. € 40 mln., waarvan € 16,5 werd aangewend voor nieuw materieel. De resterende € 23,5 was gemoeid met de inzet van veiligheidspersoneel, maatregelen en coördinatie. Echter, door de veranderende veiligheidssituatie zijn deze inzichten feitelijk achterhaald. Bij afwezigheid van actuele inzichten is in de impactstudie voor EURO 2020 gebruik gemaakt van inschattingen uit de kosten-batenanalyse van het WK Voetbal 2018, die weer gebaseerd zijn op aangepaste gegevens van EURO 2000. De kosten voor ordehandhaving werden ingeschat op € 400 – €800 mln., ofwel € 8 - € 12 mln. per wedstrijd. Omdat het aantal verblijfsdagen van bezoekers en hoogwaardigheidsbekleders in de 13 EK-steden lager zal liggen dan bij een WK in één land heeft PwC deze kosten met 75% neerwaarts bijgesteld naar € 2,5 mln. per wedstrijd, ofwel € 10 mln. in totaal.

Deze inschatting lijkt ons redelijk. Bij de UEFA Cup finale in 2013 werden in Amsterdam in de drie dagen rond de wedstrijd 933 agenten ingezet die samen 10.181 uur actief waren (bron: gemeente Amsterdam). Tegen een ruw ingeschatte kostprijs van € 100 per uur komt dit overeen met ca € 1 mln. Wij verwijzen daarbij ook naar het feit dat risicowedstrijden tussen bijv Ajax en Feyenoord (met publiek van beide teams) in de regel enkele tonnen aan politie-inzet kosten. Bovendien zijn wedstrijden van nationale teams in de regel minder risicovol dan dergelijke clubwedstrijden.

4i. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Kosten ambtelijke voorbereiding Rijk en gemeente

Inschatting kosten voorbereiding Rijk en gemeente zijn reëel

Bij gebrek aan actuele inzichten zijn de kosten van de beleidsmatige voorbereiding van de organisatie van EURO 2020 door de gemeente Amsterdam en diverse ministeries in de impactstudie ingeschat aan de hand van cijfers uit de *kosten-batenanalyse van het WK Voetbal 2018* van SEO. Het aantal FTE is door PwC aangepast aan de schaal van het EK. Dit leidt in de periode 2014-2020 tot een personele inzet van 48 FTE, ofwel ca. € 4,8 mln. Daarnaast wordt vanuit het Rijk een financiële bijdrage van ca. € 1,2 mln. voorzien. Hoewel de noodzaak en realisatie van deze bijdrage nog onzeker is heeft PwC deze als kostenpost meegenomen in haar berekeningen. Zij gaat daarmee voor de voorbereidingen uit van een totale kostenpost van € 6 mln. Dat lijkt ons realistisch

Ook de kosten van de operationele voorbereiding van EURO 2020 verdienen aandacht. Daarbij gaat het om het organiseren van fanfeesten, het extra schoonmaken van de stad, het aankleden van de stad, etc. In de kosten-batenanalyse van het WK Voetbal 2018 wordt bij deze kosten verwezen naar ervaringen van Stuttgart tijdens het WK 2006. Het organiseren van de fanfeesten kostte de stad destijds € 5 mln. Omdat Stuttgart 6 wedstrijden in 25 dagen had en Amsterdam slechts 4 wedstrijden in ca. de helft van het aantal dagen, passen wij een correctie van 40 procent toe. De kosten komen daarmee op € 3 mln. Voor de overige kosten past SEO een verhoging van 50 procent toe, zodat de operationele voorbereidingskosten in totaal € 4,5 mln. zouden bedragen. De gemeente Amsterdam zelf hanteert een inschatting van ca. € 8 mln. (bron: gemeente Amsterdam). Omdat deze opgave deels overlapt met de beleidsmatige voorbereiding en de extra OV-inzet (zie volgende slide) hanteren wij een bedrag van € 6 mln. In totaal betekent dit dus € 12 mln.

4j. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Kosten congestie

Kosten extra OV omvangrijker dan gedacht

Bij het opstellen van de impactanalyse is door PwC ook aandacht besteed aan de kosten die gemoeid zijn met het inzetten van extra OV-diensten in de dagen rond de wedstrijden. De UEFA zal de komende jaren steeds hogere eisen stellen aan het bevorderen van (gratis) OV-gebruik rond haar eindtoernooien. De geschatte kosten bleven echter onder de grenswaarde die PwC hanteerde voor opname in de impactberekeningen.

Wij hebben van de gemeente Amsterdam begrepen dat zij inmiddels een offerte heeft ontvangen voor het aanbieden van extra lokale OV-diensten rond de wedstrijden in 2020. Het gaat hierbij naar zeggen om een bedrag van ca. 6 ton. Mogelijk moet het additionele OV-aanbod tzt ook nog worden uitgebreid met extra bovenlokale diensten. Wij stellen daarom voor om in de impactberekening vooralsnog € 1 mln. aan kosten op te nemen..

4k. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Overzicht kosten en baten

Wanneer we alle instandgehouden en herberekende uitgaven en kosten bijeenbrengen ontstaat een nieuw totaaloverzicht van de kwantificeerbare kosten en baten. Waar PwC aan de deelorganisatie van EURO 2020 een toegevoegd waarde toedicht van € 77 mln., komen wij na herberekening uit op een naar ons oordeel realistischer € 55 mln.

	PwC	Sport2B	Vershil
Uitgaven buitenlandse bezoekers	39	28	-11
(Vermeden) uitgaven Nederlandse thuisblijvers	2	0	-2
Uitgaven UEFA aan organisatie	3	3	0
Uitgaven UEFA aan stadion	4	4	0
Uitgaven UEFA aan hospitality, promotie en sponsors	8	5	-3
Uitgaven (buitenlandse) ploegen	5	6	1
Uitgaven buitenlandse media	3	4	1
TOTALE UITGAVEN	64	50	-14
Kosten openbare orde	10	10	0
Kosten ambtelijke voorbereiding	12	12	0
Kosten congestie/duurzaamheid		1	1
TOTALE DIRECTE IMPACT	42	27	-15
INDIRECTE IMPACT	35	28	-7
TOTALE TOEGEVOEGD WAARDE	77	55	-22

4i. Kanttekeningen bij de kwantificeerbare kosten en baten

Gevoeligheidsanalyse

Wanneer we op de onze herziene berekening dezelfde gevoeligheidsanalyse loslaten als PwC blijkt dat er in het ongunstige scenario sprake is van een toegevoegde waarde van slechts € 3 mln. In de gunstige variant bedraagt deze maar liefst € 127 mln.

	Verwacht	Ongunstig	Gunstig
Uitgaven buitenlandse bezoekers	28	5	72
(Vermeden) uitgaven Nederlandse thuisblijvers	0	-3	3
Uitgaven UEFA aan organisatie	3	3	3
Uitgaven UEFA aan stadion	4	4	4
Uitgaven UEFA aan hospitality, promotie en sponsors	5	5	5
Uitgaven (buitenlandse) ploegen	6	6	6
Uitgaven buitenlandse media	4	4	4
TOTALE UITGAVEN	50	24	97
Kosten openbare orde	10	15	10
Kosten ambtelijke voorbereiding	12	18	12
Kosten congestie/duurzaamheid	1	2	1
TOTALE DIRECTE IMPACT	27	-11	74
INDIRECTE IMPACT	28	13	53
TOTALE TOEGEVOEGD WAARDE	55	3	127

5. kanttekeningen bij de geïdentificeerde maatschappelijke baten

Beschrijving maatschappelijke baten is ter zake en waardevol

In de impactstudie worden naast de kwantificeerbare economische effecten van EURO 2000 ook enkele aanvullende effecten geïdentificeerd die (kunnen) samenhangen met de deelorganisatie van het evenement. Het gaat daarbij om:

- Het effect op de reputatie van Amsterdam (en Nederland) als toeristische bestemming en evenementenlocatie
- Het effect op menselijk kapitaal (via persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van vrijwilligers)
- Het effect van thuisvoordeel
- Het effect op sportbeoefening

De effecten worden door PwC op correcte wijze toegelicht en genuanceerd. In onze ogen verdient de opsomming echter uitbreiding en/of aanvulling. Dit geldt bijvoorbeeld voor het brede aspect van 'well being' dat zich o.a. manifesteert in gevoelens van nationale trots, geluk, blijdschap, saamhorigheid en verbondenheid. PwC stipt het fenomeen nationale trots kort aan onder het kopje 'thuisvoordeel' en koppelt dit uitsluitend aan een goed presterend Nederlands elftal. Onderzoek wijst echter uit dat ook het organiseren van toonaangevende sportevenementen op zichzelf al kan leiden tot dergelijke gevoelens. In dit verband wijzen wij graag op onderzoeken naar de 'willingness to pay' van burgers (bijvoorbeeld bij WK's en Olympische Spelen) voor het organiseren van dergelijke evenementen, zelfs als zij deze niet gaan bezoeken en deze niet in hun eigen stad worden georganiseerd.

5. kanttekeningen bij de geïdentificeerde maatschappelijke baten

Daarnaast ontbreekt een verwijzing naar de rol die grootschalige (sport)evenementen spelen binnen het algemene voorzieningenniveau van steden, regio's en landen. Zij dragen bij aan de algemene woon- en leefkwaliteit van een stad of regio. Niet onbelangrijk is daarbij dat de stijgende organisatiekosten van dergelijke grote evenementen het steeds lastiger maken om echte topevenementen naar ons land te halen. De deelorganisatie van EURO 2020 vormt in dit kader een unieke mogelijkheid om het Nederlandse voorzieningenaanbod een impuls te geven.

Bijlage. Gebruikte documenten

- Bureau Federal du Plan (2010) *Analyse des répercussions macroéconomiques de l'organisation d'une Coupe du Monde FIFA en 2018 en Belgique*, Bruxelles
- Cap Gemini Ernst & Young (2000) *Verblijf en Vervoer EK 2000, Prognose en Uitvoering*, Utrecht: Cap Gemini Ernst & Young
- Chang, W. (2001) *Variations in multipliers and related economic ratios for recreation and tourism impact analysis*, Michigan (USA): Michigan State University
- Humphreys, B.R & S. Prokopowicz (2007) *Assessing the impact of sports mega-events in transition economies: EURO 2012 in Poland and Ukraine* in International Journal of Sport Management and Marketing 2007, vol 2, nr 5/6 p. 496-509
- Matheson, V. (2004) *Economic Multipliers and Mega-Event Analysis*, Worcester (USA); College of the Holy Cross
- Nijboer, R. (2010) *Non-venue beleving, de ontwikkeling van non-venue beleving via Public Viewing Areas en social media bij grote sportevenementen*, Groningen
- Oldenboom, E.R. (2006) *Costs and Benefits of Major Sports Events, a Case Study of EURO 2000*, Amsterdam: Meerwaarde
- Oldenboom, E.R. (2012) *WESP Richtlijnenhandboek prognose economische impact*, Meerwaarde
- Rütter + partner & Hochschule Luzern (2013) *Impact analysis of the 2013 UEFA Europa League Final in Amsterdam*, Rüschiikon (CH): Rütter + partner

Bijlage. Gebruikte documenten

- SEO Economisch Onderzoek (2010) *Kengetallen Kosten-batenanalyse van het WK Voetbal*, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek
- Sport2B, Meerwaarde, Mulier Instituut, Hypercube (2010) *Second Opinion Kosten-batenanalyse van het WK Voetbal 2018*. Hoofddorp: Sport2B
- Stichting EK 2020 (2014) *Begroting Stichting EK 2020 (CONCEPT)*, Zeist: Stichting EK 2020
- Turco, D.M., R. Riley & K. Swart (2002) *Sport Tourism*, Morgantown (USA): Fitness Information Technology

Sport2B

J.P. Sweelincksingel 45
2132 KM Hoofddorp
www.sport2B.nl

Pieter Verhoogt
+31 6 50 69 20 23
verhoogt@sport2B.nl